

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเพื่อศึกษาการใช้สารสนเทศและความต้องการสารสนเทศในการสอนระดับปริญญาตรีของอาจารย์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

- 1) แนวคิดเกี่ยวกับสารสนเทศ
- 2) การใช้สารสนเทศ
- 3) ความต้องการสารสนเทศ
- 4) ความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการและการใช้สารสนเทศ
- 5) การจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา
- 6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับสารสนเทศ

1.1 ความหมายและความสำคัญของสารสนเทศ

สารสนเทศ คือ ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ความคิด ประสบการณ์ ข้อเท็จจริง เหตุการณ์ต่าง ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ที่ได้มีการบันทึกไว้ในสื่อหลาย ๆ รูปแบบ เช่น หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ รายงาน โสตทัศนวัสดุ เทปคอมพิวเตอร์ โดยสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้ทราบได้ด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ซึ่งบุคคลสามารถรับรู้สารสนเทศจากสื่ออื่นได้ เพื่อที่จะนำสารสนเทศนั้นไปใช้ประโยชน์ได้ตามต้องการ (ประจักษ์ ก้องเจริญ, 2545, น. 19-20) ซึ่งสารสนเทศ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของคนในสังคม ส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี (รุ่งทิวา ศรีวิโรจน์, 2550, น. 7)

1.2 ลักษณะของสารสนเทศ

หมายถึง ข้อกำหนดที่บุคคลคาดหวังเกี่ยวกับสารสนเทศที่ต้องการใช้ อันได้แก่สารสนเทศนั้นมีเนื้อหา ขอบเขต รูปแบบ ภาษาและคุณภาพที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้ใช้สารสนเทศในสถานการณ์นั้น ๆ ดังต่อไปนี้ (รุ่งทิวา ศรีวิโรจน์, 2550, น. 8)

1) เนื้อหาและขอบเขตของสารสนเทศ

เนื้อหาของสารสนเทศ คือ เนื้อเรื่องของสารสนเทศในด้านสาขาวิชา ซึ่งอาจนำเสนอในสาขาวิชากว้าง ๆ หรือเจาะลึกลงไปในสาขาวิชาใดสาขาวิชาหนึ่ง ความต้องการของผู้ใช้แต่ละบุคคล

ขอบเขตสารสนเทศ คือ ลักษณะการนำเสนอรายละเอียดเนื้อหาของสารสนเทศ โดยสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ในลักษณะความกว้าง ได้แก่ สารสนเทศที่ให้เนื้อหา กว้าง ๆ ทั่วไป หรือสารสนเทศที่ให้เนื้อหาแคบ จำกัดเฉพาะเรื่อง และในลักษณะความลึก ได้แก่ สารสนเทศที่ให้เนื้อหาที่มีรายละเอียดและความสมบูรณ์

2) รูปแบบสารสนเทศ คือ ลักษณะภายนอกของสารสนเทศ แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ สื่อตีพิมพ์ สื่อไม่ตีพิมพ์ / สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยแต่ละประเภทสามารถจำแนก ได้ดังต่อไปนี้ (จุดหมาย อารมณีสวระ, 2551 และ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ, 2558)

2.1) สื่อตีพิมพ์ คือ วัสดุสารสนเทศที่บันทึกข้อมูลและสื่อความหมายใน รูปของตัวอักษร โดยมีการพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษร ผลิดขึ้นและรวบรวมเป็นเล่ม เพื่อบอกเล่า เรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น สามารถรับรู้สารสนเทศชนิดนี้ได้โดยการอ่าน ประกอบด้วย หนังสือตำรา รายงานการวิจัย รายงานการประชุม/สัมมนา วิทยานิพนธ์ หนังสือคู่มือ วารสารและ นิตยสารทั่วไป วารสารวิชาการ หนังสือพิมพ์ จุลสาร บรรณานุกรม

2.2) สื่อไม่ตีพิมพ์ / อิเล็กทรอนิกส์ เป็นสื่อที่ถ่ายทอดสารสนเทศด้วยวิธี หลากหลายเป็นพิเศษไปจากการอ่านตัวอักษร จำเป็นต้องใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ หรือใช้เทคนิค วิธีการในการถ่ายทอดสารสนเทศ สามารถจัดเก็บไว้ได้จำนวนมาก ค้นคืนได้รวดเร็ว ถูกต้อง และสามารถปรับปรุงให้ทันสมัยได้ตลอดเวลา ประกอบด้วย รูปภาพ แผนที่ แผ่นซีดีรอม ฐานข้อมูล ตำราอิเล็กทรอนิกส์ และฐานข้อมูลออนไลน์

ในปี 2558 สำนักงานบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ดำเนินการบอกรับฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อการสืบค้น และให้บริการสำหรับอาจารย์ บุคลากร และนักศึกษา จำนวน 14 ฐานข้อมูล ดังนี้

ชื่อฐานข้อมูล	รายละเอียด
1. ABI/INFORM Complete	เป็นฐานข้อมูลที่รวบรวมข้อมูลทางด้านธุรกิจ การโฆษณา การตลาด เศรษฐศาสตร์ การเงิน ภาษี คอมพิวเตอร์ มากกว่า 1,100 รายชื่อ รวมถึง สารสนเทศของบริษัทต่างๆ อีกมากกว่า 60,000 บริษัท และสามารถ สืบค้นบทความฉบับเต็มได้จากวารสารทั่วโลกกว่า 800 รายชื่อ

ชื่อฐานข้อมูล	รายละเอียด
2. ACM Digital Library	เป็นฐานข้อมูลทางด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ จากสิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง จดหมายข่าว และเอกสารในการประชุมวิชาการ ที่จัดทำโดย ACM (Association for Computing Machinery) ซึ่งเนื้อหาเอกสารประกอบด้วยข้อมูลที่สำคัญ เช่น รายการบรรณานุกรม สารระสังเขป article reviews และบทความฉบับเต็ม ให้ข้อมูลตั้งแต่ปี 1985-ปัจจุบัน
3. IEEE/IET Electronic Library	เป็นฐานข้อมูลที่รวบรวมสารสนเทศจาก 2 แหล่งข้อมูล คือ The Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE) และ The Institution of Engineering and Technology (IET) ซึ่งใน IEL ประกอบด้วยเอกสารมากกว่า 1.2 ล้านจากสิ่งพิมพ์มากกว่า 12,000 ชื่อ
4. ProQuest Dissertation & Theses Global	เป็นฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท ละปริญญาเอกฉบับเต็ม (Full-text) ของสถาบันการศึกษาที่ได้รับการรับรองจากประเทศ สหรัฐอเมริกา และแคนาดา รวมถึงบางสถาบันการศึกษาจากทวีปยุโรป ออสเตรเลีย เอเชีย และแอฟริกา มากกว่า 1,000 แห่ง ประกอบไปด้วยเอกสารฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก และปริญญาโท ตั้งแต่ปี 1997 ถึงปัจจุบัน ไม่น้อยกว่า 1 ล้าน รายการ และสารระสังเขป วิทยานิพนธ์ไม่น้อยกว่า 2.4 ล้านรายการ
5. SpringerLink – Journal	เป็นฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และ วิทยาศาสตร์สุขภาพ ครอบคลุมวารสาร จำนวนเอกสารฉบับเต็ม 1,130 ชื่อ ข้อมูลปี 1997 – ปัจจุบัน
6. Web of Science	เป็นฐานข้อมูลบรรณานุกรมและสารระสังเขปพร้อมการอ้างอิงและอ้างอิง ที่ครอบคลุมสาขาวิชาหลักทั้งวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ จากวารสารประมาณ 9,200 รายชื่อ ให้ข้อมูลตั้งแต่ปี 2001 – ปัจจุบัน
7. American Chemical Society Journal (ACS)	เป็นฐานข้อมูลที่รวบรวมบทความ และงานวิจัย จากวารสารทางด้าน เคมีและวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องโดยรวมจากวารสารทั้งที่ พิมพ์เป็นรูปเล่ม วารสารอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Journals) ข้อมูลที่ได้จากการ สืบค้นเป็นข้อมูลฉบับเต็ม (Full Text) และรูปภาพ (Image)

ชื่อฐานข้อมูล	รายละเอียด
8. Academic search Complete	เป็นฐานข้อมูลสหสาขาวิชาที่ครอบคลุมสาขาวิชาการ ได้แก่ มานุษยวิทยา / ดาราศาสตร์ / ชีววิทยา / เคมี / วิศวกรรมโยธา / วิศวกรรมศาสตร์ / การศึกษาชาติพันธุ์ & วัฒนธรรม / ภูมิศาสตร์ / กฎหมาย / วัสดุศาสตร์ คณิตศาสตร์ / ดนตรี / เกษศาสตร์ / ฟิสิกส์ / จิตวิทยา / ศาสนาและเทววิทยา / สัตวแพทยศาสตร์ / สตรีศึกษา / สัตว วิทยาและสาขาอื่นๆ
9. EBSCO Discovery Service Plus Full Text	เป็นฐานข้อมูลที่ครอบคลุมสหสาขาวิชา เช่น ศึกษาศาสตร์ / ครุศาสตร์ / ศิลปะศาสตร์ / นิเทศศาสตร์ / วิทยาการจัดการ
10. Computer & Applied Science Complete	เป็นฐานข้อมูลที่ครอบคลุมวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ช่วงปีของ ข้อมูล : ค.ศ.1965 – ปัจจุบัน มีการเก็บรวบรวมข้อมูลความรู้ความทำ ทนายทางวิศวกรรมแบบดั้งเดิมและงานวิจัย และเป็นทรัพยากรเพื่อ งานวิจัยที่ส่งผลกระทบต่อทางธุรกิจและสังคมของเทคโนโลยีใหม่
11. Education Research Complete	เป็นฐานข้อมูลที่ครอบคลุมหัวข้อเกี่ยวกับการศึกษาในทุกระดับตั้งแต่ ปฐมวัยไป จนถึงการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น และความชำนาญพิเศษทาง การศึกษาทั้งหมด เช่น การศึกษาแบบพหุภาษา สุขศึกษา และการ ทดสอบ Education Research Complete ให้บริการดัชนีและ สาระสังเขปของวารสารกว่า 2,100 รายการ ตลอดจนวารสารฉบับเต็ม กว่า 1,200 รายการ และรวมไปถึงหนังสือและบทความเฉพาะเรื่อง
12. H.W. Wilson (12 Subjects)	เป็นฐานข้อมูลดรรชนี สาระสังเขปและเอกสารฉบับเต็มครอบคลุม ทุกสาขาวิชา
13. Emerald Management (EM92)	เป็นฐานข้อมูลครอบคลุมสาขาวิชาทางการจัดการ ได้แก่ การเงิน และการบัญชี บริหารธุรกิจ การจัดการและกลยุทธ์
14. ScienceDirect	เป็นฐานข้อมูลบรรณานุกรม และเอกสารฉบับเต็ม (Full Text) จาก วารสารของสำนักพิมพ์ในเครือ Elsevier ประกอบด้วย หนังสือและ วารสารด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์การแพทย์ สามารถดูข้อมูลย้อนหลังตั้งแต่ปี ค.ศ.1995 – ปัจจุบัน

ในส่วนของมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ มีทรัพยากรสารสนเทศตามรูปแบบดังกล่าวข้างต้นทุกรายการ จำแนกดังนี้ (มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ กองส่งเสริมวิชาการ, 2555)

1) สื่อตีพิมพ์ ได้แก่ หนังสือ วารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ จุลสาร รายงานการวิจัย รายงานการประชุม/สัมมนา วิทยานิพนธ์

2) วัสดุไม่ตีพิมพ์/สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ โสตทัศนวัสดุ (รูปภาพ แผนที่) และให้บริการฐานข้อมูล จำนวน 14 ฐาน ตามที่ สกอ.บอกรับ

3) ภาษาของสารสนเทศ เป็นส่วนสำคัญที่นำมาใช้เพื่อการสื่อสาร และเพื่อการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารของมนุษย์ เพราะช่วยให้มนุษย์เข้าใจตรงกันในด้าน การแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ ความต้องการที่จะถ่ายทอดจากตนเองไปยังบุคคลอื่น ๆ และเป็นที่ยอมรับใช้กันอย่างแพร่หลายในสังคม (สนิท จิมเล็ก, 2542, น. 12)

4) คุณภาพของสารสนเทศ สารสนเทศที่ดีและมีคุณภาพนั้น จะต้องมีความเที่ยงตรง ทันเวลา และตรงตามความต้องการ (ชุมพล ศฤงคารศิริ, 2543, น. 12)

5) ความทันสมัยของสารสนเทศ หมายถึง ช่วงอายุของสารสนเทศ จำแนกความทันสมัยหรือช่วงอายุของสารสนเทศไว้ 3 ระดับ คือ ทันสมัยมาก หมายถึง สารสนเทศที่มีช่วงอายุภายใน 6 เดือนที่ผ่านมา ทันสมัยปานกลาง หมายถึง สารสนเทศที่มีช่วงอายุภายใน 12 เดือนที่ผ่านมา ทันสมัยน้อย หมายถึง สารสนเทศที่มีช่วงอายุเกินกว่า 1 ปี (ภาวิณี สินธุโคตร, 2540)

1.3 แหล่งสารสนเทศ

แหล่งสารสนเทศ หมายถึง สถานที่หรือแหล่งใด ๆ ที่มีสารสนเทศสะสมอยู่และเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถเข้าไปใช้สารสนเทศเหล่านั้น โดยสถาบันนั้นจะทำหน้าที่รวบรวม และเผยแพร่สารสนเทศเพื่อสนองความต้องการของบุคคล องค์กร หรือสถาบันนั้น ๆ แหล่งสารสนเทศแบ่งออกได้เป็น 5 แหล่ง ดังนี้ (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553 ; จุดหมาย อารมณ์สวะ, 2551 ; ดวงใจ ติรประเสริฐสิน, 2545 และ วีรบุษ สุตรกระโทก, 2554)

1) แหล่งสารสนเทศที่เป็นสถาบัน คือ แหล่งสารสนเทศที่เป็นหน่วยงานหรือสมาคม ได้แก่ 1) ห้องสมุด คือ สถานที่รวบรวมสารสนเทศ ซึ่งเป็นสรรพวิทยาการทั้งปวงที่อยู่ในรูปของวัสดุ สิ่งพิมพ์ และวัสดุไม่ตีพิมพ์ รวมทั้งฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ต่างๆ และ 2) ศูนย์สารสนเทศ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อบริการสารสนเทศเฉพาะสาขาวิชาเช่น ศูนย์เอกสารประเทศไทย ศูนย์เทคโนโลยี ศูนย์สารสนเทศทางการเกษตรแห่งชาติ เป็นต้น ซึ่งแหล่งสารสนเทศที่เป็นสถาบัน

ต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนมีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมสารสนเทศและนำออกบริการแก่ผู้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้

2) แหล่งสารสนเทศที่เป็นสถานที่ ได้แก่ อนุสาวรีย์ โบราณสถาน หรือสถานที่จำลอง เช่น อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ปราสาทหินพิมาย เมืองโบราณ เป็นต้น แหล่งสารสนเทศเหล่านี้มีประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า เข้าถึงได้ไม่ยาก

3) แหล่งสารสนเทศที่เป็นบุคคล ถือว่าเป็นแหล่งสารสนเทศปฐมภูมิ เพราะเป็นการสื่อสาร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้รอบรู้ในสาขาต่าง ๆ ผู้ที่ต้องการสารสนเทศจากผู้เชี่ยวชาญประเภทหลังนี้จะต้องไปพบปะสนทนา หรือสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญนั้นโดยตรงจึงจะได้สารสนเทศที่ต้องการ

4) แหล่งสารสนเทศที่เป็นเหตุการณ์ ได้แก่ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น 14 ตุลาคม ในปี พ.ศ. 2516 “พฤษภาทมิฬ” ในปี พ.ศ. 2535 หรือการประชุมการสัมมนาในเรื่องต่าง ๆ ในวาระต่าง ๆ เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นแหล่งสารสนเทศในเรื่องนั้น ๆ และจัดเป็นแหล่งสารสนเทศประเภทปฐมภูมิ

5) แหล่งสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ เป็นเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่มีขนาดใหญ่ครอบคลุมทั่วโลกเชื่อมโยงฐานข้อมูลจำนวนมากเข้าด้วยกัน มีประโยชน์ต่อการสื่อสาร การค้นหา และการแลกเปลี่ยนข้อมูล มีความสำคัญทางการศึกษา เนื่องจากเป็นแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ที่มีลักษณะเป็นสื่อผสม (Multi-media) ช่วยอำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี สถาบันการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับอุดมศึกษาได้เชื่อมต่อระบบ เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถค้นหาสารสนเทศที่ต้องการได้จากอินเทอร์เน็ต ตัวอย่าง URL ของกลุ่มต่างๆที่ปรากฏบนเครือข่าย WWW เช่น เว็บไซต์การศึกษา เว็บไซต์บริษัทธุรกิจ เว็บไซต์หน่วยงานราชการ เว็บไซต์องค์กรระหว่างประเทศ และเว็บของสมาคมวิชาชีพ รวมไปถึงฐานข้อมูลที่เป็น e-document เช่น e-book e-journal ฯลฯ ที่รวบรวมตำราและวารสารและเอกสารต่างๆ ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ และฐานข้อมูลที่มีไว้เพื่อสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศภายในสถาบันการศึกษา เช่น Web OPAC

2. การใช้สารสนเทศ

2.1 ความหมายของการใช้สารสนเทศ

นวพร ไชยทองศรี (2549, น. 22) และ อาอี๊ยะ มาระมาต (2551, น. 16) ได้ให้ความหมายว่า การใช้สารสนเทศ เป็นกิจกรรมที่กระทำเพื่อนำเอาสารสนเทศที่ได้รับมาใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ การใช้สารสนเทศเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นหลังจากที่ผู้ใช้เกิดความ

ต้องการแล้วแสวงหาสารสนเทศที่ต้องการและได้รับสารสนเทศนั้นแล้ว การใช้สารสนเทศอาจทำให้ผู้ใช้เกิดความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจก็ได้ขึ้นอยู่กับตัวผู้ใช้งานว่าตัดสินคุณค่าและประเมินสารสนเทศไปในทางใด นอกจากนี้การใช้สารสนเทศยังมีผลต่อความต้องการสารสนเทศในครั้งต่อไปอีกด้วย กล่าวคือหากผู้ใช้ได้รับประโยชน์จากการใช้สารสนเทศ ก็จะทำให้ยิ่งตระหนักถึงความสำคัญของสารสนเทศ ซึ่งจะกระตุ้นให้เกิดความต้องการสารสนเทศนั้นมากยิ่งขึ้น

2.2 ระดับการใช้สารสนเทศ

สุเวช ฌ หนองคาย (2541) ได้แบ่งการใช้สารสนเทศ เป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. การใช้สารสนเทศระดับต้น ได้แก่ การใช้สารสนเทศซึ่งยังเป็นข้อมูลดิบโดยตรง ได้ข้อมูลมาอย่างไรก็ใช้ไปอย่างนั้น
2. การใช้สารสนเทศระดับกลาง ได้แก่ การใช้สารสนเทศที่ได้ผ่านการวิเคราะห์เบื้องต้นแล้วเพื่อหาข้อสรุปเนื่องจากข้อมูลมีมากและหลากหลายทั้งที่สอดคล้องกันและขัดแย้งกัน
3. การใช้สารสนเทศระดับสูง ได้แก่ การใช้สารสนเทศเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นการนำข้อมูลดิบระดับต้นที่ได้รับการกลั่นกรองแล้วและข้อมูลระดับกลางที่ได้รับการวิเคราะห์มารวมวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อให้ได้ผลสรุปหรือแนวทางใหม่ในอีกระดับ

การใช้สารสนเทศ เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ต้องการจึงจำเป็นต้องรู้บางสิ่งบางอย่างเกี่ยวกับสารสนเทศนั้นๆ ได้แก่ แหล่งที่อยู่ของสารสนเทศ วิธีเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ ขอบข่ายเนื้อหาของสารสนเทศ และวิธีค้นหา/หรือค้นคืน (Retrieval) สารสนเทศ เป็นต้น

การใช้สารสนเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผู้ใช้จะต้องตระหนักถึงธรรมชาติของสารสนเทศด้วยเสมอ กล่าวโดยสรุปได้ว่า การใช้สารสนเทศของแต่ละบุคคลนั้น มีปัจจัยหลายประการที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ได้แก่ ลักษณะเฉพาะ บุคคล คือ ระดับการศึกษา สาขาวิชา อายุ เพศ ประสบการณ์ในการใช้ ลักษณะขององค์กร ได้แก่ โครงสร้างขององค์กร บรรยากาศของการใช้สารสนเทศในองค์กร ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ตัวสารสนเทศนั่นเอง ได้แก่ ประเภทของสารสนเทศ และแหล่งของสารสนเทศ

2.3 วัตถุประสงค์ของการใช้สารสนเทศ

ผู้ใช้สารสนเทศยังสามารถนำสารสนเทศที่ได้รับไปใช้ตามวัตถุประสงค์อื่น ๆ ดังที่ (ดวงใจ ทิรประเสริฐสิน, 2545, น. 21) กล่าวไว้ พอสรุปได้ ดังนี้

1. เพื่อสนองความต้องการใช้ส่วนบุคคล อาจเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตส่วนตัวหรือการทำงาน เพราะการที่บุคคลมีความรู้ในเรื่องสารสนเทศต่าง ๆ จะช่วยให้บุคคลนั้น

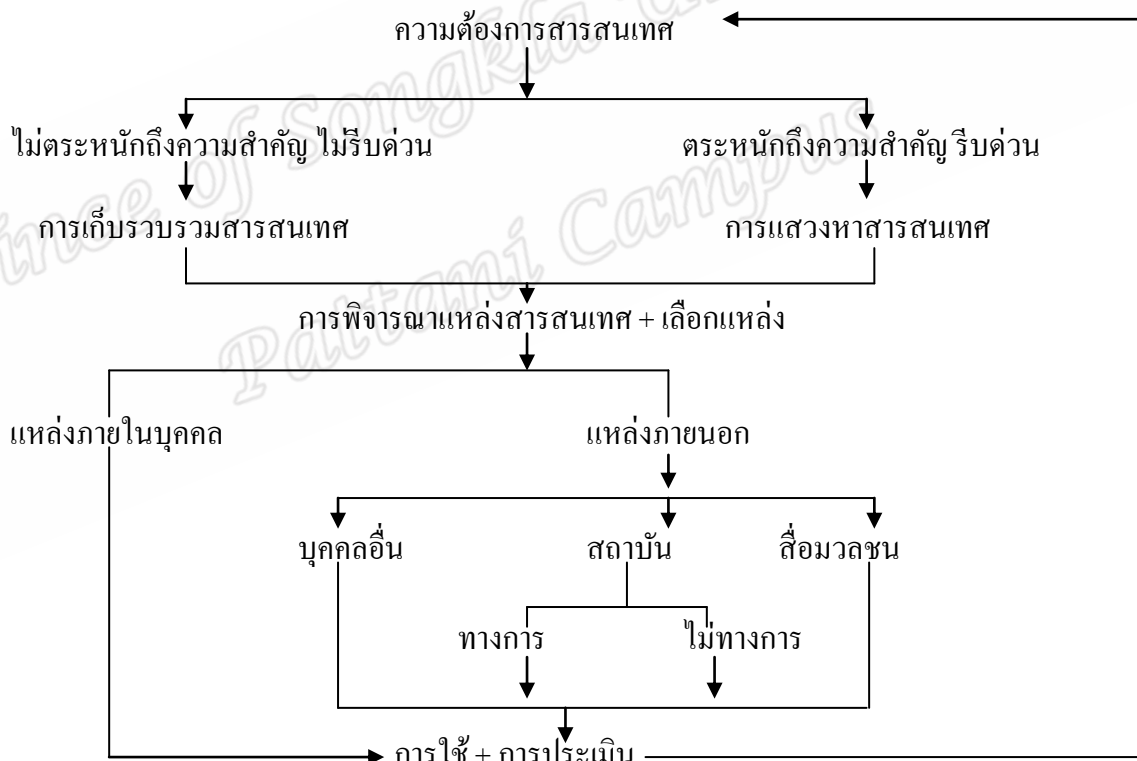
สามารถนำความรู้ที่มีมาวิเคราะห์แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เพื่อแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน เพื่อรับรู้ข่าวสารปัจจุบัน เป็นต้น

2. เพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นต่อเนื่องตลอดชีวิต เพราะวิทยาการความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา บุคคลจึงจำเป็นต้องใช้สารสนเทศ เพื่อก้าวให้ทันกับวิทยาการใหม่ ๆ นั้น และยังช่วยเพิ่มพูนความรู้แก่บุคคลให้ลึกซึ้งมากขึ้น

3. เพื่อประกอบอาชีพและการปฏิบัติงาน บุคคลไม่ว่าจะอาชีพใด จำเป็นต้องใช้สารสนเทศเพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมาย

4. เพื่อการถ่ายทอดสารสนเทศไปยังบุคคลอื่น เป็นการกระจาย ถ่ายทอด และเผยแพร่สารสนเทศที่เก็บรวบรวมไว้จากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลอื่นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

การใช้สารสนเทศเป็นพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องจากความต้องการสารสนเทศ การแสวงหาสารสนเทศของบุคคล จึงทำให้เกิดการใช้สารสนเทศเพื่อนำสารสนเทศที่ได้รับไปใช้ตามวัตถุประสงค์ของแต่ละบุคคล ดังแสดงในภาพประกอบ 2

ภาพประกอบที่ 2 การใช้สารสนเทศ (ประภาวดี สืบสนธิ, 2539, น. 22)

2.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้สารสนเทศ

การใช้สารสนเทศของผู้ใช้แต่ละคนมักจะมี ความแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีผลต่อการ ใช้สารสนเทศ ดังนี้ (ดวงใจ ศิริประเสริฐสิน, 2545, น. 22-23)

1. ปัจจัยที่มีมาจากตัวผู้ใช้สารสนเทศ เช่น ระดับการศึกษา อาชีพ สาขาวิชา สภาพแวดล้อมอื่น ๆ
2. ปัจจัยที่มาจากแหล่งสารสนเทศ คือความสะดวกที่ผู้ใช้ได้รับจากการให้บริการ ซึ่งมีผลกับปัจจัยหลายประการ ได้แก่ มีแหล่งสารสนเทศที่ช่วยในการศึกษา แหล่งเป็นที่ยอมรับและมีความน่าเชื่อถือมากกว่าแหล่งอื่น และผู้ใช้สามารถค้นหาสารสนเทศที่ถูกต้องได้โดยง่าย และอย่างรวดเร็ว

2.5 ปัญหา / อุปสรรค ที่ส่งผลต่อการใช้สารสนเทศ

อุปสรรคตามขั้นตอนของการถ่ายทอดและการใช้สารสนเทศ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ (วรพร นิมพลีศิริ, 2548, น. 42)

1. อุปสรรคในการเข้าถึงสารสนเทศ
2. อุปสรรคเกี่ยวกับความพร้อมของเอกสาร
3. อุปสรรคในการใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เกิดจาก ระดับการศึกษาของผู้ใช้ อุปสรรคทางภาษาและขาดบริการแปล ขาดแรงจูงใจในการใช้สารสนเทศ

2.6 การใช้สารสนเทศของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย

การศึกษาการใช้สารสนเทศเพื่อการสอนของอาจารย์ เป็นการศึกษาเพื่อให้ได้ ข้อมูลการใช้สารสนเทศของอาจารย์ในการนำมาวางแผน และกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนา ทรัพยากรสารสนเทศได้อย่างเหมาะสม จากการศึกษาการใช้สารสนเทศในด้านต่าง ๆ เพื่อการสอน ของอาจารย์ สรุปได้ดังนี้ (ทรงวิทย์ เจริญกิจชนลาภ, 2552)

- 1) ด้านเนื้อหาของสารสนเทศ คณาจารย์ใช้สารสนเทศแตกต่างกันไปตามกลุ่ม วิชาที่สอน เช่น กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มภาษา กลุ่มสังคมศาสตร์และกลุ่มศิลปกรรม ใช้สารสนเทศที่มีเนื้อหาละเอียดและทันสมัย
- 2) ด้านรูปแบบของสารสนเทศ คณาจารย์ใช้สารสนเทศประเภทสื่อตีพิมพ์ ได้แก่ หนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสารวิชาการ หนังสือคู่มือ และใช้สารสนเทศประเภทสื่อตีพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ รายงานประชุม/สัมมนา วารสารนิตยสารทั่วไป พจนานุกรม จุลสาร สารานุกรม นวนิยาย/เรื่องสั้น และนิตยสารเพื่อการสอน สารสนเทศประเภทสื่อไม่ตีพิมพ์ ได้แก่ ของตัวอย่าง แบบจำลอง รูปภาพ แผ่นที่ ภาพโฆษณา วิดีทัศน์ แผ่นใส วัสดุย่อยส่วน

สไลด์ และเทปบันทึกเสียง และใช้สารสนเทศประเภทสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต ฐานข้อมูลออนไลน์ และฐานข้อมูลสำเร็จรูปซีดีรอม รวมถึงมีการใช้สารสนเทศประเภทสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบฐานข้อมูลที่พัฒนาขึ้นเอง

4) ภาษาของสารสนเทศ อาจารย์จำนวนมากเลือกใช้สารสนเทศที่นำเสนอภาษาที่ตนถนัดและคุ้นเคย แต่ทั้งนี้อาจารย์ยังต้องสามารถใช้สารสนเทศในภาษาอื่น เช่น ภาษาอังกฤษ ได้ดีด้วย เพราะ ภาษาอังกฤษได้เข้ามามีบทบาทถ่ายทอดเนื้อหาสารสนเทศมากกว่า 80 % และสารสนเทศโดยเฉพาะสาขาที่ต้องใช้ลักษณะภาษา คำศัพท์ เทคนิค

5) ด้านความทันสมัยของสารสนเทศ พบว่า คณาจารย์มีการใช้สารสนเทศที่ทันสมัยที่สุดที่สุด โดยเฉพาะสาขาทางด้านวิทยาศาสตร์ เพื่อสามารถติดตามวิทยาการ ความก้าวหน้าทางวิชาการใหม่ ๆ ในการนำมาปรับปรุงการสอนให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

6) แหล่งสารสนเทศ อาจารย์มักใช้สารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศที่อาจารย์เชื่อว่าสามารถให้สารสนเทศที่ต้องการใช้ได้ถูกต้อง จำนวนเพียงพอ พร้อมทั้งควรมีการจัดระบบที่มีความคงที่ ใช้งานง่าย

3. ความต้องการสารสนเทศ

3.1 ความหมายความต้องการสารสนเทศ

น้ำทิพย์ วิภาวิน (2547, น. 114-115) ได้อธิบายว่า ความต้องการของผู้ใช้บริการสารสนเทศ แต่ละบุคคลมีความต้องการที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการซึ่งนอกจากปัจจัยด้านอาชีพ หน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานแล้ว ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีก ได้แก่ คุณสมบัติส่วนตัวของผู้ใช้สารสนเทศ มีส่วนกำหนดพฤติกรรมการค้นหา และการใช้สารสนเทศ เพราะเป็นพื้นฐานและความสนใจส่วนตัวของผู้ใช้แต่ละบุคคล

วรพร นิมพลีศิริ (2548, น. 26) ให้ความหมายของความต้องการสารสนเทศ หมายถึง ความต้องการสารสนเทศที่จำเป็นต่อการศึกษา ค้นคว้า และการใช้เพื่อการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล และความจำเป็นนี้ต้องมีความสัมพันธ์กับภาระหน้าที่และอาชีพของบุคคลนั้น ความต้องการสารสนเทศเกิดขึ้นจากการที่คนเราตระหนักถึงความไม่รู้หรือความไม่แน่ใจในการปฏิบัติงาน เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์และบุคคลที่สังเกตเห็นความต้องการของตน ดังนั้นความต้องการสารสนเทศจึงเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและทุกสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน

วัชรภรณ์ ตั้งควนิชัย (2554, น. 14) ให้คำจำกัดความของความต้องการสารสนเทศของผู้ใช้ หมายถึง ภาวะที่บุคคลตระหนักถึงช่องว่างทางความรู้ หรือการขาดสารสนเทศ ซึ่งผลักดัน

ให้เกิดการแสวงหาสารสนเทศ ความต้องการสารสนเทศมีลักษณะเป็นพลวัต สามารถจำแนกได้ตามเงื่อนไขของเวลา และตามขอบเขตและลักษณะความต้องการ

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า ความต้องการสารสนเทศ หมายถึง ความประสงค์ที่จะได้รับสารสนเทศ ทำให้บุคคลค้นหาสารสนเทศเพื่อหาคำตอบของปัญหา หรือทำความเข้าใจ และนำสารสนเทศที่ได้มาใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์

3.2 ระดับความต้องการสารสนเทศ

ความต้องการสารสนเทศนั้น สามารถแบ่งออกได้ 4 ระดับ ดังนี้ (สมพร พุทธาพิทักษ์ผล, 2547, น. 127)

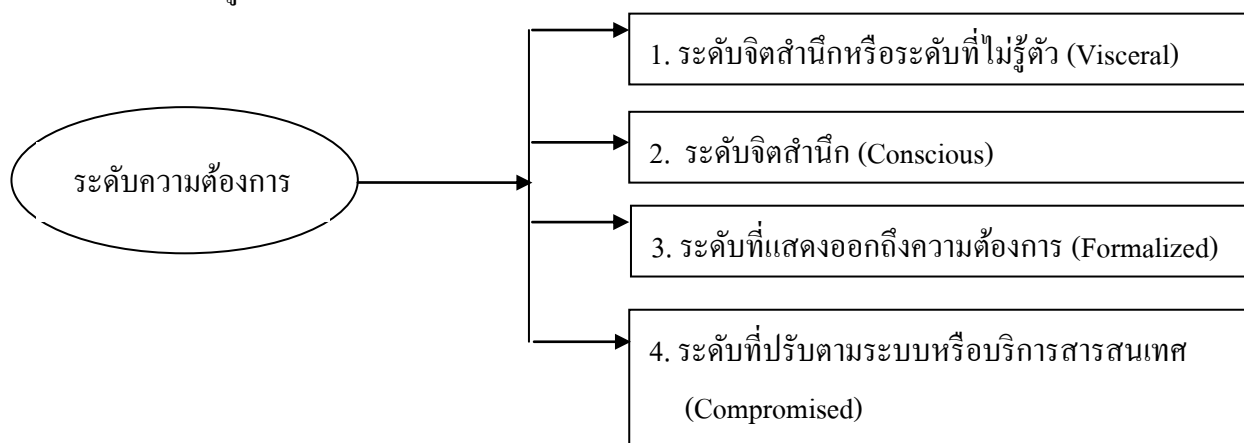
1. ระดับจิตสำนึกหรือระดับที่ไม่รู้ตัว (Visceral) ความต้องการในระดับนี้ผู้ใช้อาจยังไม่รู้ตัวว่ามีความต้องการสารสนเทศ

2. ระดับจิตสำนึก (Conscious) ผู้ใช้ตระหนักกว่ามีความต้องการสารสนเทศ แต่ยังไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่าต้องการสารสนเทศเรื่องใด

3. ระดับที่แสดงออกถึงความต้องการ (Formalized) เป็นความต้องการที่ผู้ใช้ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับระบบหรือบริการสารสนเทศที่ใช้จากแนวคิดข้างต้น

จึงกล่าวได้ว่าระดับความต้องการสารสนเทศของผู้ใช้มีความต้องการสารสนเทศที่เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ของผู้ใช้ ในด้านของเวลา หน้าที่ที่รับผิดชอบและความจำเป็นในการใช้สารสนเทศ ขณะเดียวกัน ผู้ใช้ไม่สามารถแสดงระดับความต้องการสารสนเทศของตนอย่างชัดเจน ดังนั้น ผู้ให้บริการสารสนเทศต้องคำนึงถึงการให้บริการสารสนเทศที่สามารถรองรับและเข้าใจประเด็นปัญหาถึงระดับความต้องการสารสนเทศของผู้ใช้จากวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อความต้องการของผู้ใช้มากขึ้น

4. ระดับที่ปรับตามระบบหรือบริการสารสนเทศ (Compromised) เป็นความต้องการที่ผู้ใช้ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับระบบหรือบริการสารสนเทศที่ใช้

ภาพประกอบที่ 3 ระดับความต้องการใช้สารสนเทศ (สมพร พุทธาพิทักษ์ผล, 2547)

3.3 องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความต้องการสารสนเทศ

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการกระตุ้นหรือลดความต้องการสารสนเทศของแต่ละบุคคลที่สำคัญมี 3 ประการคือ (วรพร นิมพลีศิริ, 2548, น. 27-28)

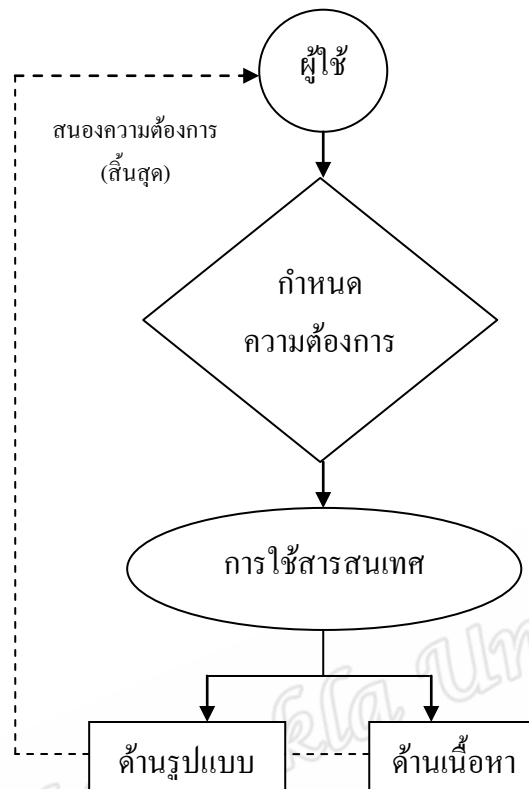
1. องค์ประกอบด้านผู้ใช้ เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับบุคคลแต่ละคน รวมถึงลักษณะทางสรีรวิทยาและจิตวิทยาต่าง ๆ ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ความต้องการตามลักษณะอาชีพ ตามบทบาทและหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงาน ความต้องการเฉพาะบุคคลและสังคม และความต้องการตามลักษณะอื่น ๆ เช่น ประสิทธิภาพในการทำงาน เป็นต้น

2. องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อม เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมหรือระบบที่บุคคลเป็นสมาชิกอยู่ ซึ่งอาจเริ่มจากระบบที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุด ได้แก่ ครอบครัว โครงสร้างองค์กรหรือโครงสร้างการบริหารงาน สภาพการจัดพื้นที่และทรัพยากรสารสนเทศที่มีในองค์กร บรรยากาศของการใช้สารสนเทศเพื่อการปฏิบัติงานในองค์กร

3. องค์ประกอบด้านแหล่งสารสนเทศ ในปัจจุบันมีแหล่งสารสนเทศจำนวนมาก มีทั้งแหล่งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตามความต้องการ คู่กับค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไป

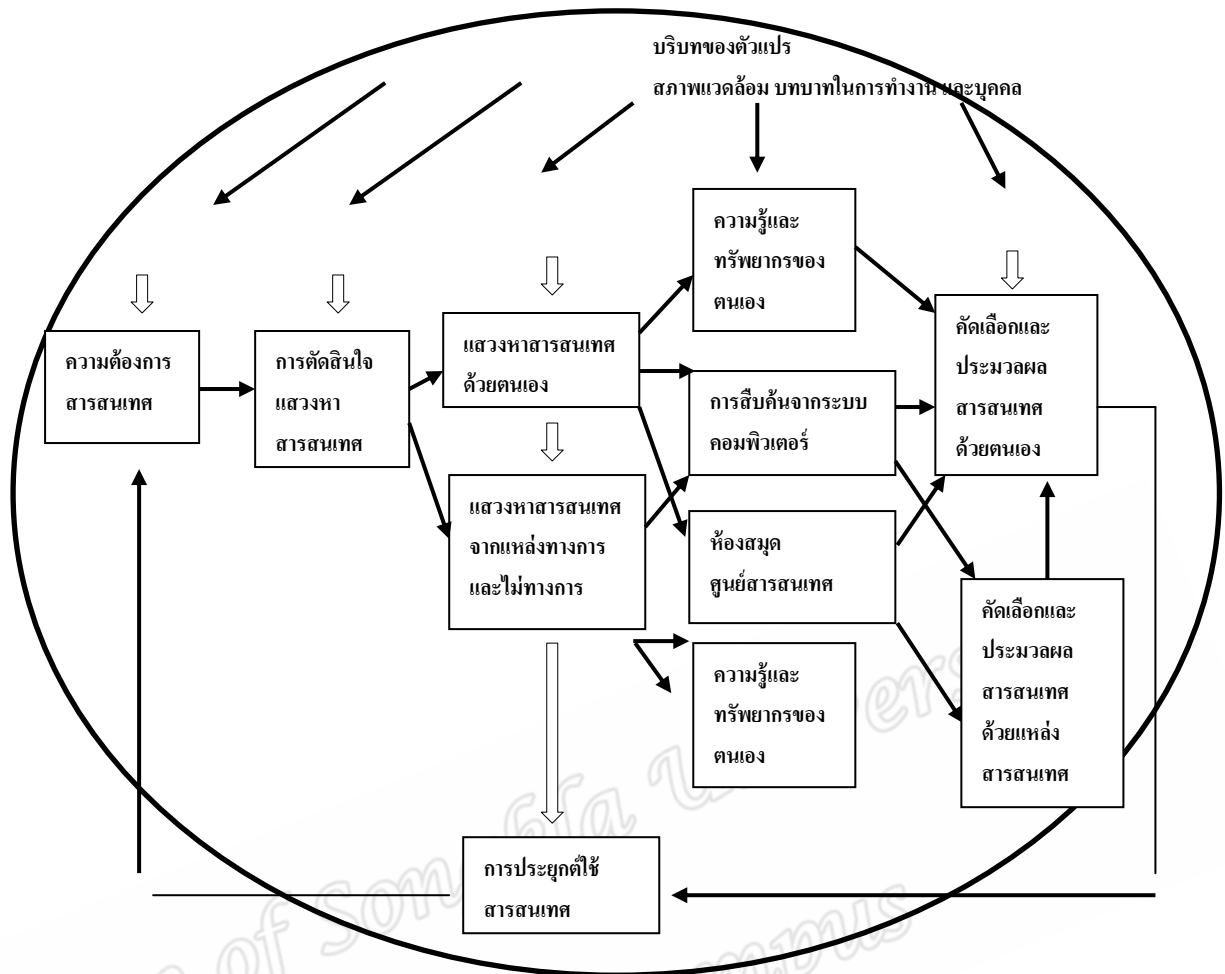
4. ความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการสารสนเทศและการใช้สารสนเทศ

การใช้สารสนเทศเป็นผลสืบเนื่องจากการที่บุคคลมีความต้องการสารสนเทศ และมีการแสวงหาสารสนเทศ โดยผู้ใช้สารสนเทศเป็นผู้กำหนดความต้องการสารสนเทศและนำไปสู่การใช้สารสนเทศในด้านรูปแบบ เนื้อหาจากแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของผู้ใช้ การใช้สารสนเทศอาจเกิดขึ้นทันทีหลังจากที่ได้สารสนเทศนั้น หรืออาจจะเป็นการเก็บรวบรวมไว้เพื่อใช้ภายหลัง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์นั้น ๆ ว่า สารสนเทศที่ใช้นั้นมีความสำคัญหรือเร่งด่วนอย่างไร การใช้สารสนเทศจะสิ้นสุดลงเมื่อสารสนเทศนั้นสามารถตอบสนองและนำไปใช้งานหรือนำไปแก้ไขปัญหาได้ตามจุดมุ่งหมาย ดังรูปภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการสารสนเทศและการใช้สารสนเทศ (ประภาวดี สืบสนธิ์, 2539, น. 22)

ภาพประกอบที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการสารสนเทศ และการใช้สารสนเทศ

Niedzwiedzka (2003) อธิบายว่า ความต้องการใช้สารสนเทศของแต่ละบุคคล แตกต่างกันตามสภาพแวดล้อม บทบาทในการทำงาน และลักษณะเฉพาะส่วนบุคคล ซึ่งปกติบุคคลมีความต้องการสารสนเทศที่สอดคล้องกับตำแหน่งหน้าที่การงานของตน เมื่อเกิดความต้องการสารสนเทศและแสวงหาสารสนเทศมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ตามมา คือ พฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งข้อมูลที่คาดว่าจะมีสารสนเทศที่ต้องการ ซึ่งแหล่งนั้นอาจเป็นห้องสมุด ศูนย์สารสนเทศ ตลอดจนแหล่งบุคคลที่มีความรู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่สามารถให้ข้อมูลได้ สารสนเทศที่ต้องการก็จะนำไปสู่การใช้เพื่อสนองความต้องการสารสนเทศ ตามแผนภาพ ดังนี้

ภาพประกอบที่ 5 พฤติกรรมความต้องการและการใช้สารสนเทศ

5. การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอน เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ตามวัตถุประสงค์หลักของหลักสูตรและโปรแกรมวิชา โดยการใชรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหา ผู้เรียนและสถานการณ์ รวมทั้งการเชื่อมโยงองค์ความรู้ ตลอดจนการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่สำคัญและมีบทบาทต่อการจัดการศึกษาทุกภาคส่วน (จักรฤกษ์ โพธิ์แพงพุ่ม, 2546 ; ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2550, น.1-12. และ อินทิตรา พรหมพันธุ์, 2550)

5.1 ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้นักศึกษาได้รับความรู้ ได้มีการพัฒนาตนเองและฝึกประสบการณ์ด้านต่าง ๆ อย่างมีคุณภาพ มีนักการศึกษาให้ความหมายคำว่า “การจัดการเรียนการสอน” ไว้ดังนี้

ทิสนา แคมมณี (2550) ให้ความหมายว่าการจัดการเรียนการสอน หมายถึงกระบวนการจัดการด้านการเรียนการสอน โดยให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียน ได้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การจัดการเรียนการสอนจะเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยพิจารณาจาก หลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน วิธีการสอน และการประเมินผล ตลอดจนสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

แอนนา พุ่มจันทร์ (2551, น. 14-16) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอน คือกระบวนการที่ผู้เรียนประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสอน เช่น การใช้สื่อการสอน การจัดกิจกรรมการสอน การทดสอบ เป็นต้น แล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่ได้รับ โดยในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน จะครอบคลุมถึงการวางแผนการจัดองค์กร การประสานงาน การควบคุม การสนับสนุน และการดูแลให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนการสอนคือการพัฒนาคุณภาพขององค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านการเรียนการสอนและการผลิตนักศึกษาให้มีคุณภาพ

พนิตศรี ศรีเชื้อ (2551, น. 20) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนการสอนเป็นกระบวนการให้ความรู้และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักศึกษา เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิภาพ การสอน คือ กระบวนการที่ช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ เกิดความคิด ที่จะนำความรู้ไปใช้ เกิดทักษะ หรือความชำนาญที่จะแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม การเรียนเป็นการพัฒนาความสามารถในทางความรู้ ความคิด ความรู้สึก คุณค่า และการกระทำของแต่ละคน เพื่อที่จะเผชิญปัญหาในชีวิตประจำวันได้ด้วยความเชื่อมั่นในตัวเอง โดยผู้สอนเป็นผู้ช่วยให้นักศึกษาเกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ พร้อมทั้งเป็นผู้จัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมให้กับนักศึกษา ดังนั้น การเรียนการสอนจึงดำเนินไปพร้อม ๆ กัน

จากความหมายของการจัดการเรียนการสอนของนักการศึกษาต่าง ๆ อาจสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนหมายถึง แบบแผนหรือลักษณะของการดำเนินการที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของกระบวนการในการจัดให้มีการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งประกอบด้วยด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ ด้านนักศึกษา ด้านการวัดและประเมินผล และด้านปัจจัยเกื้อหนุน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งผู้เรียนและผู้สอน

5.2 องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาประกอบด้วย 6 องค์ประกอบดังนี้ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544)

1) ด้านหลักสูตร คือแผนการเรียนหรือรายวิชาต่างๆ ที่กำหนดให้เรียน มีโครงสร้างพื้นฐาน 4 พื้นฐานหลัก ได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา วิธีสอน และการประเมินผล

2) ด้านอาจารย์ สถาบันอุดมศึกษาควรมีระบบการสรรหา พัฒนา และชำระรักษาไว้ซึ่งอาจารย์ที่มีคุณวุฒิ ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ คุณธรรมและจริยธรรม มีการกำหนดภารกิจของ อาจารย์และมีการประเมินผลการปฏิบัติภารกิจอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน

3) ด้านกระบวนการเรียนการสอน การวางแผนการบริหารงานด้วยความร่วมมือของบุคลากรในสถานศึกษาเพราะในการจัดการเรียนการสอนต้องเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน การจัดแผนการสอน การจัดชั้นเรียนและการจัดผู้สอน

4) ด้านนักศึกษา องค์ประกอบด้านนักศึกษา ที่สำคัญได้แก่ การรับนักศึกษาใหม่ ภารกิจของนักศึกษา การติดตามและประเมินคุณภาพของบัณฑิต

5) ด้านการวัดและประเมินผล การประเมินผลผู้เรียนพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม

6) ด้านปัจจัยเกื้อหนุน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษาอย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ มีอาคารสถานที่ที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอนในหลายรูปแบบ มีวัสดุอุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการค้นคว้า

5.3 การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา

5.3.1 บทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยต่อการสอน

งานสอนถือได้ว่าเป็นหน้าที่หลักประการแรกของอาจารย์ และเป็นงานที่ผู้ซึ่งเป็นอาจารย์ทุกคนจะต้องกระทำ เปรียบเสมือนเป็นงานสร้างคนให้มีความรู้ทั้งในด้านวิชาการและสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรม ในการออกไปสร้างสรรค์สังคมและประเทศชาติสืบไป ประเด็นสำคัญในงานสอนนี้ คือ ทำอย่างไรจึงจะทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้ มีความสนุกสนานกับการเรียนการสอน มีความกระตือรือร้นอยากเรียน ซึ่งจะต้องเป็นหน้าที่ของอาจารย์ผู้สอนที่จะจัดบรรยากาศให้สนับสนุนการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยมีการจัดอำนวยความสะดวกด้านสถานที่ ตำราและวัสดุอุปกรณ์สำหรับให้นักศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้า รวมทั้งมีการพัฒนาการสอนของตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้ทันกับยุคข่าวสารในปัจจุบัน โดยเฉพาะสารสนเทศที่ใช้ในการสอนควรจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของชีวิต และเป็นความรู้ที่มีความทันสมัยสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งอาจารย์จะต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาความรู้ให้มากยิ่งขึ้น โดยការอ่าน ศึกษาค้นคว้าและติดตามความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ ทั้งในด้านสาขาวิชาของตนเองและความรู้ในด้านอื่น ๆ เป็นประจำเพื่อเสริมศักยภาพตนเองให้มากยิ่งขึ้น โดยจะนำความรู้ที่ได้มาส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษาให้ดีและมีประสิทธิภาพ (เสริมศรี ไชยสร, 2539 อ้างถึงในรุ่งทิภา ศรีวิโรจน์, 2550, น.14)

1) องค์ประกอบของการสอน

การสอนจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้าน ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการสอน และมีส่วนส่งเสริมให้การสอนประสบผลสำเร็จได้ โดยองค์ประกอบของการสอน มีดังนี้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2546)

(1) บุคลิกภาพและความสามารถของผู้สอนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนควรมีบุคลิกภาพที่ดีและรู้จักเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จในการเรียน

(2) ผู้เรียน หรือนักเรียน ความสำเร็จของการศึกษาเป็นเป้าหมายสำคัญที่สุดของผู้เรียน ผู้สอนจึงควรเป็นผู้แนะแนว แนะนำ และจัดมวลงประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด

(3) สารสนเทศที่ใช้ในการสอน ได้แก่ เนื้อหาวิชาต่าง ๆ อาจารย์จะต้องจัดเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์กัน น่าสนใจ เหมาะสมกับวัย ระดับชั้นและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของการเรียนการสอน

2) บทบาทของสารสนเทศต่อการสอน

สารสนเทศมีบทบาทสำคัญมากในวงการศึกษา โดยเฉพาะอาจารย์ ซึ่งมีหน้าที่ในการสอนนักเรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยมีการใช้สารสนเทศเป็นส่วนประกอบในการปฏิบัติงานสอนเพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากสารสนเทศนั้นถือได้ว่าเป็นข้อมูลใหม่ที่ถูกค้นพบโดยนักวิชาการที่เชี่ยวชาญในด้านสาขานั้น หรือผู้ที่มีประสบการณ์ตรงในเรื่องเหล่านั้น ซึ่งข้อมูลใหม่ที่ได้จากการค้นพบเหล่านี้ จะช่วยให้ผู้เรียนได้ขยายกรอบแนวคิดของตัวเองให้กว้างออกไปแทนที่จะรู้เท่าที่มีอยู่ในหนังสือเรียน

สารสนเทศเพื่อการสอน คือสารสนเทศที่เกี่ยวกับวิชาที่สอน โดยอาจารย์จะนำมาใช้ประกอบการสอน ในลักษณะของการให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่นักเรียนในการศึกษาประกอบบทเรียน ค้นคว้าหาคำตอบที่ต้องการ เป็นแหล่งข้อมูลของผู้สอนในการค้นคว้าหาความรู้ ในเรื่องบางเรื่องที่ยังไม่เข้าใจชัดเจนก่อนที่จะนำไปสอนให้กับผู้เรียน (อาหวัง ล่านุ่ย, 2534 อ้างถึงใน รุ่งทิศา ศรีวิโรจน์, 2550, น. 15-16)

(1) สารสนเทศมีบทบาทที่สำคัญต่อผู้เรียน ดังนี้

(1.1) ช่วยในการรับรู้ของนักเรียนให้แจ่มแจ้งขึ้น

(1.2) เป็นส่วนช่วยให้ให้นักเรียนเกิดมโนภาพที่ถูกต้อง ช่วยให้เข้าใจในสิ่งที่เป็นนามธรรมในรูปของรูปธรรม เป็นการสร้างรากฐานที่เป็นรูปธรรมขึ้นในความคิดของนักเรียน

(1.3) ช่วยให้นักเรียนสนใจในบทเรียน ได้รับความสนใจของผู้เรียน
ให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นและสามารถใช้ประสาทสัมผัสได้ เคลื่อนไหว จับต้อง แทนการดู
หรือฟังอย่างเดียว

(1.4) ช่วยประหยัดเวลาเรียน

(1.5) ช่วยให้นักเรียนได้มีพัฒนาการทางความคิดต่อเนื่องเป็น
อันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้เห็นความสัมพันธ์เกี่ยวข้องของสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่

(1.6) เป็นรากฐานของการพัฒนาทางด้านการเรียน เพราะทำให้
จำได้มากและสามารถนำประสบการณ์เดิม สัมพันธ์กับประสบการณ์ใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง

(1.7) ทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อบทเรียนและการเรียนรู้

(1.8) ช่วยเพิ่มทักษะการอ่าน และเสริมความเข้าใจในความหมาย
ของคำใหม่ได้มากขึ้น

(1.9) เป็นการให้ข้อเท็จจริงแก่ผู้เรียน ทำให้เกิดความอยากรู้อยาก
เห็นต่อไป

(1.10) ช่วยจัดสิ่งคลุมเครือสงสัยให้หมดไป

(2) เกณฑ์การคัดเลือกสารสนเทศเพื่อใช้ในการสอนของอาจารย์ มีดังนี้

(รุ่งทิวา ศรีวิโรจน์, 2550)

(2.1) มีเนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เนื้อหาของบทเรียน

(2.2) สารสนเทศนั้นเหมาะสมกับวุฒิภาวะของนักเรียน

(2.3) สารสนเทศนั้นมีเนื้อหาถูกต้องตามข้อเท็จจริง มีแหล่ง

อ้างอิง

(2.4) สารสนเทศนั้นเป็นเรื่องน่าสนใจสำหรับผู้เรียน

(2.5) สารสนเทศนั้นสามารถจัดหา นำมาใช้ได้สะดวก ไม่เป็น

ภาระในการจัดการเกิดความจำเป็น

(2.6) เนื้อหาวิชาที่จะจัดสอนต้องมีความถูกต้องทันสมัย

(3) ประโยชน์ของสารสนเทศต่อการสอน มีดังนี้

(3.1) ช่วยลดเวลาการสอนของอาจารย์ในเรื่องที่ผู้เรียนสามารถ

ค้นหาจากสารสนเทศได้ดีกว่า

(3.2) ขยายกรอบแนวคิดของผู้เรียนให้กว้างออกไปได้ดีกว่า

โดยเฉพาะในเรื่องที่อาจารย์ไม่ได้ศึกษามาอย่างละเอียด

- ตนเอง
- (3.3) สร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียนในเรื่องการหาความรู้ด้วย
- ความรู้ด้วยตนเอง
- (3.4) สารสนเทศเป็นแหล่งความรู้สำหรับผู้เรียนในเรื่องการหา
- การเรียนรู้ด้วยตนเอง
- (3.5) เป็นการนำวัสดุ สิ่งพิมพ์เหลือใช้ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อ
- การเรียนการสอน
- (3.6) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักใช้เวลาว่าง ให้เป็นประโยชน์ใน
- การศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ
- (3.7) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคุณค่าของสารสนเทศ และรู้จัก
- ติดตามสารสนเทศใหม่ ๆ อยู่เสมอ

5.3.2 ปัญหาการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา

จากการศึกษารายงานการวิจัยเอกสารเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในระดับปริญญาตรี (พันธ์ศักดิ์ พลสารรัมย์ และ วัลลภา เทพหัสติน ณ อยุธยา, 2543) สามารถสรุปปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีเฉพาะด้านผู้สอนด้านผู้เรียน ด้านหลักสูตร และด้านวัสดุอุปกรณ์ได้ดังนี้

- 1) ด้านผู้สอน อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้การสอนแบบบรรยาย มุ่งเน้นการท่องจำเพื่อสอบมากกว่าการเน้นให้นักศึกษารู้จักคิดวิเคราะห์ การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
- 2) ด้านผู้เรียน ปัญหาที่พบคือ บุคลิกภาพของบัณฑิตยังบกพร่องในด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ความอดสาเห ความอดทน และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- 3) ด้านหลักสูตร ยังไม่มีการบูรณาการหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้สมบูรณ์ในสาขาวิชาที่เรียน
- 4) ด้านวัสดุอุปกรณ์ ปัญหาที่พบคือ ห้องสมุดไม่ทันสมัย ตำราจำนวนมากมีคุณภาพต่ำ ขาดวัสดุการฝึก และอุปกรณ์การศึกษาที่เหมาะสมจำเป็นและทันสมัย

Brady (2013) ได้ศึกษาบทบาทของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอน ของมหาวิทยาลัย และกระบวนการเรียนรู้ โดยผลการศึกษาพบว่า กระบวนการการเรียนรู้รูปแบบ SIPOC Model (แบบฟอร์มการวิเคราะห์กระบวนการ) แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนมีบทบาทที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับกระบวนการเหล่านี้ : เป็นผู้รับสารสนเทศ , นักสื่อสาร , ผู้ส่งสาร การวิเคราะห์ยังแสดงให้เห็นว่า อาจารย์ ก็มีหลากหลายบทบาทที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการดำเนินเรียนการสอน

ของมหาวิทยาลัย รวมถึงกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจะช่วยเพิ่มความสามารถของมหาวิทยาลัยที่จะดำเนินการให้เรียนการสอนเป็นไปตามภารกิจ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการเรียนการสอน โดยผู้สอนได้นำสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ มาใช้สนับสนุนในกระบวนการสอนนั้น เป็นการเพิ่มองค์ความรู้และทักษะในการเรียนการสอน โดยเฉพาะการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มีความหลากหลายทางด้านสาขาวิชา จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้สอนจึงมีบทบาทหน้าที่และมีส่วนในการเพิ่มช่องทางและโอกาสในการเรียนรู้สารสนเทศให้กับผู้เรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารสนเทศเพื่อการสอน โดยได้สังเคราะห์ และสรุปตามประเด็นหัวข้อ ดังนี้

6.1 งานวิจัยในประเทศ

6.1.1 การใช้และความต้องการสารสนเทศ

(1) การใช้และความต้องการสารสนเทศในสถาบันอุดมศึกษา

สารสนเทศที่ดีจะส่งผลให้ประสิทธิผลการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยดีขึ้นด้วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในปัจจุบันการใช้สารสนเทศมีบทบาทสำคัญต่อสถาบันการศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะเป็นสิ่งที่เข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอน การสนับสนุนระบบการเรียนการสอน และการสนับสนุนระบบการบริหารจัดการของผู้บริหาร ทำให้การปฏิบัติงานสะดวกและรวดเร็วขึ้น ดังนั้น สารสนเทศ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกสถาบันการศึกษาต้องให้ความสำคัญ (รุจิราพรพรรณ คงช่วย, 2554, น. 241) การใช้และความต้องการสารสนเทศในสถาบันอุดมศึกษา มีดังนี้

1. คณาจารย์ส่วนใหญ่ใช้วารสารวิชาการโดยการสืบค้นจากฐานข้อมูลดัชนีวารสาร ในระบบ WebOPAC ของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ ความถี่ในการเข้าใช้วารสารวิชาการ 1-2 ครั้ง/สัปดาห์ ช่วงอายุของวารสารที่ใช้ ส่วนใหญ่ใช้ปัจจุบัน และมีความต้องการใช้วารสารวิชาการ โดยต้องการให้บรรณารักษ์ให้คำแนะนำวารสารที่น่าสนใจในแต่ละสาขาวิชา มีวัตถุประสงค์ในการใช้วารสารวิชาการเพื่อการค้นคว้าวิจัย ติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ ต้องการให้มีบรรณารักษ์ช่วยแนะนำวารสารที่น่าสนใจในแต่ละสาขาวิชา ปัญหาที่พบได้แก่ ด้านทรัพยากร วารสารวิชาการที่ต้องการใช้มีจำนวนน้อย (ลัดดา บุญเปลื้องพล, 2557)

2. อาจารย์ต้องการทรัพยากรสารสนเทศประเภทหนังสือวิชาการและวารสารด้านการศึกษาและวารสารด้านคอมพิวเตอร์ มากที่สุด ต้องการทรัพยากรสารสนเทศประเภทสื่อ DVD/VCD ประกอบการเรียนการสอนมากที่สุด ต้องการทรัพยากรสารสนเทศประเภท E-Content. ที่มีเนื้อหาสาระวิชาการทางอิเล็กทรอนิกส์ส่วนใหญ่เป็น E-Journal ภาษาอังกฤษ ส่วน

ใหญ่ให้ความสำคัญกับฐานข้อมูล Dissertation FullText (ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ต่างประเทศ) มากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือฐานข้อมูล ProQuest Dissertation & Theses (ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทและปริญญาเอกทุกผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเป็นลำดับที่สอง ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเป็นลำดับที่สาม ส่วนฐานข้อมูล H.W.Wilson (ฐานข้อมูลด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศิลปศาสตร์ ธุรกิจ การศึกษามนุษยศาสตร์ บรรณารักษ์ฯ สังคมศาสตร์ กฎหมาย วิทยาศาสตร์ทั่วไป ชีววิทยา และเกษตรศาสตร์) ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเป็นลำดับที่สี่ และฐานข้อมูล ACM Digital Library (ฐานข้อมูลด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ) ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ห้า (พูลศิริ พรหมกุล, 2555, น. 66)

3. ปริมาณและการใช้หนังสือที่จัดหาจากการเสนอแนะของอาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีตามสาขาวิชาที่จัดหา ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ.2546 – 2549 (ระยะที่ 2) พบว่าห้องสมุดมีงบประมาณสำหรับจัดหาหนังสือทั้งสิ้น 29,279,000บาท ใช้เงินในการจัดหาไปทั้งสิ้น 24,039,981.33 บาท คิดเป็นร้อยละ 82.11 จัดหาหนังสือได้จำนวน 10,381 เล่ม จำแนกเป็นภาษาไทย 2,269 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 21.86 ภาษาต่างประเทศ 8,112 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 78.14 เมื่อพิจารณาการจัดหาหนังสือตามภาษา พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ในทุกสาขาวิชาเสนอให้จัดหาหนังสือภาษาต่างประเทศมากกว่าหนังสือภาษาไทย ยกเว้นสาขาวิชาศึกษาทั่วไปและสาขาวิชาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ด้านการใช้หนังสือ พบว่า จำนวนการใช้ทั้งหมด 65,102 ครั้ง หนังสือที่มีการใช้มากที่สุด คือ หนังสือที่ได้รับการเสนอแนะจากอาจารย์สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการใช้จำนวน 8,825 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 13.56 หนังสือภาษาไทยมีการใช้มากกว่าภาษาอังกฤษ อัตราการใช้หนังสือเฉลี่ย 17.07 ครั้งต่อเล่ม สาขาวิชาวิศวกรรมสิ่งแวดล้อมมีอัตราการใช้ต่อเล่มมากที่สุด คือ 29.03 ต่อเล่ม เมื่อจำแนกตามภาษา พบว่า หนังสือภาษาไทยมีอัตราการใช้โดยเฉลี่ย 18.10 ครั้งต่อเล่ม และภาษาต่างประเทศ มีอัตราการใช้โดยเฉลี่ย 2.95 ครั้งต่อเล่ม (ดวงใจ กาญจนศิลป์ และคณะ , 2551)

(2) การใช้สารสนเทศเพื่อวัตถุประสงค์ในการสอน

การใช้สารสนเทศเพื่อการสอนในสถาบันการศึกษา ผู้สอนส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเตรียมการสอนหรือการประเมินผลการเรียนรู้ และมีการนำสารสนเทศรูปแบบต่าง ๆ มาใช้ รวมถึงผู้สอนมีการใช้แหล่งสารสนเทศ โดยผลการศึกษจำแนกตามลักษณะทางประชากรของผู้สอน ดังนี้ (ชัยรัตน์ ชิชัย, 2543 ; ดวงใจ ดิระประเสริฐสิน, 2545 ; สายฝน บุญชา, 2545 ; ไพลิน จิตรสมุทร, 2548, น. 133-135 ; นฤมล เทพนวล และนันทกา เต็มสมบัติถาวร, 2550)

1) อาจารย์ที่สังกัดกลุ่มคณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะอุตสาหกรรม คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ คณะเทคโนโลยีและการจัดการอุตสาหกรรม คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะศิลปศาสตร์ประยุกต์ และคณะอุตสาหกรรมเกษตรแต่ละกลุ่มคณะมีการใช้สารสนเทศประเภท สื่อสิ่งพิมพ์ (กฤตภาค) และ ฐานข้อมูลออนไลน์ แตกต่างกัน

2) ผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการสอนต่างกันมีการใช้สารสนเทศในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

3) ผู้สอนที่มีตำแหน่งอาจารย์ มีการใช้สารสนเทศเพื่อการค้นคว้าและทำ รายงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และแหล่งที่ใช้คือห้องสมุดของสถานศึกษาและสถาบัน บริการในระดับมหาวิทยาลัย รวมทั้งแหล่งสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

6.1.2 ลักษณะสารสนเทศที่ใช้และต้องการเพื่อการสอน

การนำสารสนเทศมาใช้และความต้องการสารสนเทศในการสอน อาจารย์ ได้มีการเลือกใช้และต้องการสารสนเทศตรงตามสาขาวิชาที่ตนเองสอน มีการพิจารณาคัดเลือก รูปแบบสำหรับใช้และต้องการในการจัดการเรียนการสอนให้ตรงตามกลุ่มผู้เรียน รูปแบบของ สารสนเทศที่นำมาใช้และต้องการในการสอนมากที่สุด แยกตามลักษณะ ดังนี้ (วันทนา พาหุทัต, 2531 ; จันทิรา เทียนพาลี, 2543 ; ดวงใจ ศิริประเสริฐสิน, 2545, น. 26 ; สายฝน บุญชา, 2545 ; อัญชลี สากระแสร์, 2545 ; วชิราภรณ์ คลังชนบูรณ, 2546 ; รุ่งทิวา ศรีวิโรจน์, 2550, น. 29 ; อนันต์ศักดิ์ พวงอก, 2550 ; พรพรรณ จันทร์แดง, 2552, และทรงวิทย์ เจริญกิจชนลาภ, 2552)

1) เนื้อหาของสารสนเทศที่อาจารย์นำมาใช้ในการเรียนการสอน เกี่ยวกับ ความรู้ ทั่วไป คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีและการศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด เนื้อหาด้านภูมิศาสตร์ ปรัชญา จิตวิทยา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ อยู่ในระดับมาก เนื้อหาด้านศิลปะ วรรณคดี อยู่ในระดับปาน กลาง ส่วนเนื้อหาด้านภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ อยู่ในระดับน้อย

2) รูปแบบสารสนเทศที่ใช้ เพื่อการสอนของอาจารย์ที่นำมาใช้ในการสอนมี ขอบเขตเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของเนื้อหาที่ตรงตามหลักสูตรสาขาวิชาที่จัดการเรียนการสอน การใช้สารสนเทศพบว่า การใช้รูปแบบสารสนเทศประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือตำรา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และหนังสือคู่มือ อยู่ในระดับมาก ส่วนวารสารวิชาการ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ จุลสาร บรรณานุกรม พจนานุกรม มีการใช้อยู่ในระดับปานกลาง สื่อไม่ตีพิมพ์ วีดิทัศน์ สไลด์ แถบ บันทึกละเอียด ภาพ แผนที่ อยู่ในระดับมาก ฐานข้อมูลออนไลน์ และอินเทอร์เน็ต อยู่ในระดับมาก

3) การใช้ภาษาของสารสนเทศ พบว่า ภาษาของสารสนเทศที่เป็นภาษาไทย มีการ ใช้อยู่ในระดับมากที่สุด ภาษาอังกฤษอยู่ในระดับปานกลาง และมีการใช้สารสนเทศที่เป็นภาษา อื่น ๆ เช่น ภาษาฝรั่งเศส และภาษาจีน เป็นต้น

4) ด้านความทันสมัยของสารสนเทศที่ใช้ พบว่า ระดับการใช้ความทันสมัยของสารสนเทศ 6 เดือนที่ผ่านมา มีการใช้อยู่ในระดับมาก ความทันสมัยของสารสนเทศตั้งแต่ 1 ปี จนถึง 5 ปี มีการใช้ในระดับมาก ความทันสมัยของสารสนเทศตั้งแต่ 6 ปี จนถึง 10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป มีการใช้ในระดับปานกลาง

6.1.3 แหล่งสารสนเทศที่ใช้และต้องการเพื่อการสอน

แหล่งสารสนเทศเพื่อการสอนในสถาบันการศึกษา ได้แก่ 1) แหล่งที่เป็นสถาบัน 2) แหล่งที่เป็นสถานที่ 3) แหล่งที่เป็นบุคคล 4) แหล่งที่เป็นเหตุการณ์ 5) และแหล่งที่เป็นอิเล็กทรอนิกส์ อาจารย์มีการเลือกใช้และต้องการจำแนกตามแหล่งสารสนเทศ ดังนี้ (ดวงใจ ทิรประเสริฐสิน, 2545 ; จันทิรา เทียนพาลี , 2543 ; อัญชลี สากระแสร์, 2545 และพรพรรณ จันทร์แดง ,2552)

1) แหล่งที่เป็นสถาบัน ในภาพรวมมีการใช้และความต้องการ อยู่ในระดับมาก โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยของการใช้และต้องการมากที่สุดคือ ห้องสมุด ศูนย์บริการสารสนเทศต่าง ๆ

2) แหล่งสารสนเทศบุคคล และ แหล่งสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ในภาพรวมมีการใช้และความต้องการ อยู่ในระดับปานกลาง

ทั้งนี้ แหล่งที่เป็นสถานที่ และแหล่งที่เป็นเหตุการณ์ ไม่มีผลการวิจัยในบริบทนี้

6.1.4 ปัญหาในการใช้สารสนเทศเพื่อการสอน

ปัญหาของการใช้สารสนเทศของอาจารย์นั้น พบว่า ปัญหาที่ผู้สอนพบมาก แบ่งเป็น รายด้าน ดังนี้ (ดวงใจ ทิรประเสริฐสิน, 2545, น. 37-38 ; สายฝน บุษบา, 2545 ; วชิราภรณ์ คลังธนบูรณ์ , 2546 ; ศิริพร เรื่องสินชัยวานิช, 2546 และ รุ่งทิวา ศรีวิโรจน์, 2550, น. 23)

1) ในด้านเนื้อหา คือ มีเนื้อหาไม่ตรงกับความต้องการใช้ เนื้อหาไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง ขาดความครบถ้วนสมบูรณ์ และขาดความต่อเนื่อง ยกแก่การเข้าใจ

2) ด้านรูปแบบของสื่อ สื่อตีพิมพ์ มีขนาดตัวหนังสือไม่เหมาะสม การจัดรูปเล่มและลำดับเนื้อหาไม่เหมาะสม ตัวเล่มมีน้ำหนักมาก ทำให้ไม่สะดวกในการเคลื่อนย้ายและหยิบใช้ วิธีการใช้สื่อตีพิมพ์บางประเภท ยกแก่การใช้งาน เช่น วรรณคดีและสารระสังเขป เพราะมีลักษณะวิธีการใช้โดยเฉพาะและซับซ้อน สื่อไม่ตีพิมพ์ ประเภทภาพ เสียง ขาดความคมชัดสมบูรณ์ ไม่สะดวกในการใช้สื่อเรื่องช่วงเวลาและสถานที่ วิธีการใช้ยุ่งยากขาดทักษะในการใช้ เครื่องมือสืบค้นเพื่อเข้าถึงสารสนเทศ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องเล่น การใช้โปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติเกิดความผิดพลาดในการบริการบ่อยครั้ง

3) ด้านแหล่งสารสนเทศพบว่าแหล่งให้บริการสารสนเทศมีจำนวนน้อยและไม่เพียงพอกับความต้องการ และไม่พบสารสนเทศที่ผู้ใช้ต้องการ แหล่งสารสนเทศ

จัดเก็บและให้บริการไม่เป็นระบบ แหล่งสารสนเทศบุคคลมีเวลาจำกัดในการให้ข้อมูลข่าวสาร ไม่มีเครื่องมือช่วยค้นหาสารสนเทศ และผู้ให้สารสนเทศขาดความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดสารสนเทศ จึงทำให้ไม่ได้สาร

4) ด้านผู้ใช้สารสนเทศ พบว่า ผู้ใช้ขาดความรู้เกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศ ไม่ทราบวิธีการค้นหา ไม่มีเวลาในการสืบค้น และการค้นหาสารสนเทศไม่พบ

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Hart (1993) ศึกษาการใช้แหล่งสารสนเทศของอาจารย์ในรัฐนิวยอร์ก พบว่า อาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการสอน การวิจัยและกิจกรรมด้านการบริการอย่างต่อเนื่อง ใช้แหล่งสารสนเทศสถาบัน คือ ห้องสมุดอื่น ๆ นอกจากนี้ยังใช้แหล่งสารสนเทศที่เป็นบุคคล คือ ผู้เชี่ยวชาญและเพื่อนร่วมงาน

Ashley (1995) ได้ศึกษาการค้นคืนสารสนเทศจากเครือข่ายของมหาวิทยาลัย แอริโซนา (Network Information Retrieval – NIR) ของอาจารย์ เพื่อศึกษาว่าอาจารย์มีความรู้ และค้นคืนสารสนเทศอย่างไร เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า 1) การใช้ของอาจารย์มีความสัมพันธ์กับความต้องการและบรรทัดฐานทางสังคม 2) การได้รับการสนับสนุนให้มีการฝึกใช้มาก่อน 3) ความซับซ้อนของการสืบค้นสารสนเทศ 4) ผู้ที่จะสามารถสืบค้นสารสนเทศต้องเคยเรียนรู้ในเรื่องประเภทต่าง ๆ ของแหล่งสารสนเทศและประเภทต่าง ๆ ของการติดต่อสื่อสาร มหาวิทยาลัยต้องมีการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมวิธีใช้ ก่อนการเผยแพร่สารสนเทศเครือข่ายของมหาวิทยาลัย

Wilson (2000) ได้ศึกษาเรื่อง การแสวงหาข้อมูล ความต้องการ และพฤติกรรม ความต้องการสารสนเทศ ผลการศึกษาพบว่าผู้ใช้แต่ละคนมีความต้องการใช้ที่แตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคล ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง อายุ วัย เพศ ความสนใจส่วนบุคคล Wilson ได้จำแนกปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการสารสนเทศ พฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศและนำไปสู่กระบวนการสารสนเทศและการใช้เป็น 4 ส่วน ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคล อาชีพ สภาพแวดล้อมและลักษณะหรือแหล่งสารสนเทศ

Atilgan และ Bayram (2006) ได้ศึกษาการประเมินผลของอาจารย์ต่อการใช้ฐานข้อมูล คอมพิวเตอร์จากมหาวิทยาลัยแองการา ประเทศตุรกี พบว่าร้อยละ 11.9 ใช้ฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์เพื่อการสอน ร้อยละ 86.7 ใช้ฐานข้อมูลเพื่อการวิจัย จากการสอบถามถึงเหตุผลของการใช้ พบว่า ร้อยละ 38 ของอาจารย์ไม่ใช้ฐานข้อมูล เพราะไม่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ ร้อยละ 36.1 ของอาจารย์ที่ไม่ใช้ฐานข้อมูล เนื่องจากได้ข้อมูลจากแหล่งความรู้อื่น ทั้งนี้อาจารย์

ส่วนใหญ่ใช้ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ฐานข้อมูลที่ใช้มากที่สุดคือ Web of Science, ScienceDirect และ EBSCO เนื่องจากเป็นข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือสูงและกว้างขวาง

Gonzalez และ Abad (2007) ศึกษาความต้องการและการใช้สารสนเทศ: การวิเคราะห์วรรณกรรมที่ตีพิมพ์ในประเทศสเปนในช่วงปี ค.ศ. 1990-2004 โดยศึกษาจากวารสารภาษาสเปน และเอกสารการประชุมทางวิชาการในประเทศสเปนในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับความต้องการและการใช้สารสนเทศ ทำการวิเคราะห์ลักษณะของสิ่งพิมพ์ที่มีความเกี่ยวข้องในสาขาตามปีที่จัดพิมพ์ ผู้แต่ง ประเภทของเอกสาร พบว่าแม้กิจกรรมต่าง ๆ จะเพิ่มมากขึ้นแต่การศึกษาความต้องการและการใช้สารสนเทศในสเปนมีจำนวนลดน้อยลงไป ดังจะเห็นได้จากจำนวนที่ลดน้อยลงไปของเอกสารตีพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง ผลงานวิจัย เอกสารการประชุม และบทความในวารสาร นอกจากนี้ยังพบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการศึกษาผู้ใช้ในสเปน แม้ว่าผลงานของนักวิชาการบางคนจะระบุว่ามีการเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับทฤษฎีกิจกรรมต่าง ๆ

จากการศึกษางานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศนำไปสู่กระบวนการใช้สารสนเทศ ตามลักษณะส่วนบุคคล อาชีพ สภาพแวดล้อมและลักษณะหรือแหล่งสารสนเทศโดยในการใช้แหล่งสารสนเทศ พบว่าอาจารย์ใช้แหล่งสารสนเทศสถาบัน คือ ห้องสมุด และแหล่งสารสนเทศที่เป็นบุคคล คือ ผู้เชี่ยวชาญและเพื่อนร่วมงาน ส่วนการใช้ฐานข้อมูลได้มีการประเมินผลการใช้ ซึ่งพบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่เลือกใช้ฐานข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ แต่ยังมีอาจารย์บางส่วนที่ไม่ใช้ เนื่องจากไม่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้และได้ข้อมูลมาจากแหล่งอื่นแล้ว ทั้งนี้การใช้สารสนเทศของอาจารย์จะมีความสัมพันธ์กับความต้องการและบรรทัดฐานทางสังคม